

Oponentský posudek disertační práce

název disertační práce: Použití sociální sítě Facebook v informálním učení u studentů
distančního vzdělávání: porozumění a dopad

autor disertační práce: Mgr. Martin DRLÍK

školitel: doc. Ing. Ladislav BERÁNEK, CSc., MBA

doktorandský studijní obor: Informační a komunikační technologie ve vzdělávání

opponentský posudek vypracovala: Doc. RNDr. Miroslava Černochová, CSc.
(PedF UK, katedra informační technologie a technické výchovy)

Úvodem

Předložená disertační práce se věnuje dvěma aktuálním tématům:

1. *sociální síti Facebook (FB)*, která hraje stále velký význam v životě současné mladé generace, přestože začaly před několika lety velké spousty mladých lidí Facebook z různých důvodů opouštět a používat jiné technologické platformy (Soldát, 2016). Ukazuje se, že „mladí opravdu odcházejí ze sociálních sítí a používají více konverzační nástroje a aplikace, které jim umožňují sdílet obsah pouze s omezenou skupinou lidí“ (Soldát, 2016). „Facebook největší světovou sociální sítí, svědčí o tom fakt, že každý měsíc ho v současnosti využívá 1,23 miliardy lidí. Denně jej navštíví přibližně 700 milionů uživatelů na světě, v ČR pak 4,2 milionů uživatelů“ (Rodová, 2014, s. 10).
2. *využití sociálních sítí, konkrétně Facebooku v informálním učení*. „Informální učení - je přirozenou součástí každodenního života, nemusí se jednat o záměrné učení, nemusí být ani jednotlivci samotnými uznáno za něco, co přispívá k rozvoji jejich znalostí nebo dovedností, přesto se děje“ (M. Rabušovicová, L. Rabušovic). „Informální učení je chápáno jako proces získávání vědomostí, osvojování si dovedností a kompetencí z každodenních zkušeností a činností v práci, v rodině, ve volném čase. Zahrnuje také sebevzdělávání, kdy učící se nemá možnost ověřit si nabyté znalosti (např. televizní jazykové kurzy). Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání je neorganizované, zpravidla nesystematické a institucionálně nekoordinované“ (M. Rabušovicová, L. Rabušovic, 2008, s. 77) Význam informálního učení¹ v životě každého člověka a jeho podíl na procesu učení v posledních letech čím dál víc roste.

V posledních letech je snaha v rámci EC/CEDEFOP, Council of Europe, UNESCO (např. v souvislosti s otázkami týkajícími se evropského kvalifikačního rámce), OECD a dalších organizací provádět výzkumná šetření zaměřená na informální učení jako významné součásti celoživotního učení člověka a to jak s použitím ICT, tak i bez jejich použití. Není však vůbec jednoduché data o informálním učení získávat.

Základní formální charakteristiky disertační práce

Disertační práce „Použití sociální sítě Facebook v informálním učení u studentů distančního vzdělávání: porozumění a dopad“ je zpracována v rozsahu 145 stran včetně příloh. Obsahuje 12 obrázků a 18 tabulek. K výtisku je přiložen CD ROM.

---

¹ „Informal learning, in turn, is a non-structured learning process that results from everyday activities and experience related to work (but outside formal and non-formal job training), family life or leisure, usually unintentional on the part of the learner“ (Smidt, 2016)

Práce je rozčleněna do 7 částí: Přehled, Studium literatury, Cíle práce, Metodologie, Zjištění, Diskuse a dopady, Závěr.

Autor ke zpracování disertační práce využil 107 cizojazyčných zdrojů a pouze 4 v češtině od českých autorů.

Použitý odborný jazyk a terminologie, uspořádání a struktura textu odpovídá požadavkům kladeným na disertační práce. Rozsah publikační činnosti odpovídá rozsahu publikační činnosti doktorandů. Z typografického hlediska je disertační práce zpracována pečlivě a na požadované úrovni.

Vymezení výzkumného problému

Práce se zaměřuje na „použití sociální sítě ve vzdělávacím kontextu“ (s. 19), konkrétně pak na používání sociálních sítí vně třídy, na jejich roli v distančním vzdělávání a sebevzdělávání.

Pro výzkum byly nejprve zformulovány následující 4 výzkumné otázky RQ – RQ4 (s. 20):

RQ1: Jak jsou zastoupeny jednotlivé složky Col (Community of Inquiry) frameworku v informálním učení studentů distančního vzdělávání v prostředí sociální sítě Facebook?

RQ2: Jak ovlivňuje používání sociální sítě Facebook v informálním učení vzdělávací zkušenosti studentů distančního vzdělávání?

RQ3: Jak specifické vlastnosti sociální sítě Facebook ovlivňují vzdělávací zkušenosti studentů distančního vzdělávání v informálním učení?

RQ4: Proč je sociální síť Facebook používána v informálním učení studentů distančního vzdělávání?

Vlastní výzkumný problém je uveden až na s. 48 „Jak je používána sociální síť Facebook v informálním učení u studentů distančního vzdělávání s ohledem na porozumění a dopad v oblasti vzdělávacích zkušeností studentů?“

Cíl práce

Výzkumné cíle disertační práce jsou zformulovány v Kapitole 3 (s. 48) a jsou v souladu s výzkumnými otázkami RQ1-RQ4:

- (1) Analyzovat poměr jednotlivých složek Col.
- (2) Zjistit dopad používání sociální sítě Facebook na vzdělávací zkušenosti studentů.
- (3) Porozumět, jak ovlivňují specifické vlastnosti sociální sítě Facebook vzdělávací zkušenosti studentů.
- (4) Identifikovat klíčové faktory vedoucí k používání sociální sítě Facebook pro online učení.

V návaznosti na výzkumné cíle byly stanoveny očekávané výstupy (s. 48).

Použité výzkumné metody

Způsob zpracování disertační práce prozrazuje, že autor věnoval velkou pozornost právě otázce výběru výzkumných metod. K vyřešení výzkumného problému použil autor řadu výzkumných metod. Velice pečlivě je popsal a důkladně zdůvodnil v Kapitole 4.

Byl proveden kvalitativní výzkum v podobě případové studie.

- Metoda případové studie (zdůvodnění s. 52, design případové 54-56)
- Sociometrický dotazník

- Polostrukturovaný hloubkový rozhovor s šesti vybranými případy (s aplikováním opakovaného otevřeného kódování pomocí induktivní obsahové analýzy)
- Deduktivní obsahová analýza s dvojitým kódováním výzkumných deníků
- Pozorování (opřené o deduktivní obsahovou analýzu Col rámec, sociometrii)

V teoretické části (Kapitola 2) autor seznamuje Col rámcem, jeho dimenzemi, kategoriemi a indikátory, dále pak s teorií grafů, analýzou sociálních sítí (SNA), sociogramem, analýzou procesu interakce (IPA), které ve výzkumu aplikoval.

Výsledky disertační práce

- **TEORETICKÁ ČÁST (rozsah 35 stran)**

Teoretická východiska práce jsou zpracována v kapitolách 1 a 2, v nichž autor vysvětluje základní pojmy, věnuje se teorii vymezení problému a výzkumných otázek. Hlavní pozornost je věnována vysvětlení teoretického rámce Col a zdůvodnění metodologického východiska pro výzkumnou část opírajícího se především o kvalitativní přístupy. V rozsahu 23 stran pak autor seznamuje s výsledky studia literatury.

- **VÝZKUMNÁ ČÁST (rozsah 51 stran)**

Výzkumná (empirická) část je zpracována v kapitolách 4, 5, 6 a 7.

Velká pozornost je věnována vyřešení etických otázek výzkumu. Autor tyto otázky pečlivě zajistil v dílčích metodách sběru dat s cílem zachovat anonymitu zúčastněných a jejich soukromí (viz např. poučený souhlas, s. 128).

V Kapitole 4 autor popisuje své úvahy, jak připravit výzkum, případovou studii; vysvětluje, proč se rozhodl nerealizovat pilotní studii (s. 58). Jak už bylo uvedeno, velká pozornost byla věnována metodologickým otázkám, jak připravit a realizovat výzkumná šetření, nechybí v ní i teoretická zdůvodnění pro sběr dat, jak uskutečnit rozhovory, jak provést sociometrickou studii.

V Kapitole 4 si autor rovněž připravuje teorii pro analýzu dat, konkrétně pro induktivní a deduktivní obsahové analýzy. Pro analýzu dat byla použita aplikace ATLAS.ti. Autor nepodcenil ani otázku zajištění kvality svých empirických šetření (viz podkapitola 4.7 Validita a reliabilita).

V Kapitole 5 (v rozsahu 28 stran) jsou přehledně zpracovány, shrnuty a interpretovány výsledky výzkumné části, které přinášejí odpovědi na jednotlivé RQ1 až RQ4. Zajímavé jsou ukázky a charakteristiky 6 vybraných případů („U“, „R“, „K“, „H“, „O“, „E“), z nichž však vyplývá, že šetření se zaměřilo na používání Facebooku jako sociálního a kolaborativního prostředí pro podporu studentů kombinovaného studia, nikoliv v jejich osobním informálním učení.

V Kapitole 6 autor diskutuje výsledky své práce, jejich dopady a omezení.

Význam disertační práce pro společenskou praxi a pro další rozvoj oboru

Svou poctivou badatelskou prací autor prokázal, že dokáže uspořádat a vyhodnotit pedagogický výzkum.

Hlavní význam předložené práce spatřuji v tom, jak autor popsal metodologický postup. Práce může sloužit dalším výzkumníkům jako návod, jak postupovat, jak volit výzkumné metody pro kvalitativní šetření a případové studie a argumentovat jejich výběr.

Několik připomínek k předložené práci

▪ *Název práce*

Bohužel výzkumná šetření se ve skutečnosti zaměřila na to, jak studenti kombinovaného studia využívají Facebook při studiu se svými spolužáky, nikoliv v čistě informálním učení.

Název práce není příliš jednoznačný: použití slova „porozumění“ vede k otázce porozumění koho k čemu?

V názvu je použito označení „u studentů distančního vzdělávání“, nicméně ve skutečnosti se jednalo o studenty kombinovaného studia.

▪ *Zdroje*

Autor použil velké množství zdrojů. Škoda, že autor neprovedl také analýzu dalších zdrojů, zejména pak závěrečných prací (bakalářských, diplomových či PhD prací) studentů VŠ v ČR věnovaných problematice sociálních sítí a učení mladé generace.

Při přímé citaci autor neuvádí stránky (viz s. 16, 17, 18, 26, 28, 33, 36, 38, 39, 42, 50, 51, 52, 53 aj.)

▪ *Terminologie*

Vymezení pojmů v kapitole 1.2 je v některých případech velice povrchní, zejména se to týká pojmu informální učení. Vzhledem k tomu, že studenti, jak vyplynulo z textu, byli studenti kombinovaného, nikoliv čistě distančního studia, očekávala bych také zařazení pojmu kombinované studium. Rovněž pojem Facebook mohl být zařazen jako samostatný pojem.

Není jasné, proč jsou terminologii věnovány podkapitoly 1.2 a 2.3. Doporučovala bych terminologii soustředit do jedné kapitoly.

▪ *Cíle*

Je s podivem, že v žádném z výzkumných cílů není ani zmínka o informálním učení. Chybí mezi nimi např. cíl identifikovat používání a úlohu Facebooku v informálním učení. Autor také na s. 48 připomíná, že se vlastně snaží „o detailní porozumění studentské zkušenosti v rámci této webové technologie a tomu, jak specifické vlastnosti SN vytváří vzdělávací zkušenosti.“ Opět bez zmínky informálního učení.

▪ *Etická hlediska*

Jak už bylo řečeno, autor důsledně dbal na dodržování etických pravidel, nicméně v Příloze C (s. 135) jsou uvedena jména studentů.

▪ *Gramatické chyby*

Bohužel v práci se vyskytuje řada gramatických chyb (interpunkce – s. 23, 31, 33, 34, 35, 49, 51, 52, 54 aj.; shoda podmětu s přísudkem – s.26, 37)

Formální připomínky

▪ *Titulky tabulek*

Titulky tabulek jsou nestandarně umístěny vždy pod tabulkou. V titulcích k některým obrázkům nejsou uvedeny zdroje, z nichž autor čerpal inspiraci pro obrázek.

▪ *Prohlášení*

Nejedná se o diplomovou práci, ale o závěrečnou Ph.D. práci.

Otázky:

Co je výsledkem předložené práce? Komu budou sloužit její výsledky?

Proč se autor domnívá, že by měly být do vývoje LMS systémů začleněny specifické funkce sociálních sítí jako nástroje pro informální učení?

Co zásadního chybí v sociální síti Facebook pro podporu informálního učení?

Závěr:

Autor disertační práce prokázal, že umí definovat výzkumný problém, formulovat výzkumné cíle, naplánovat postup řešení problému, zvolit adekvátní výzkumné metody, realizovat výzkum, získat podklady z terénu pro zodpovězení výzkumných otázek a nashromážděná výzkumná data zpracovat, interpretovat a zformulovat závěry a doporučení.

Mgr. Martin Drlík prokázal, že má badatelské schopnosti potřebné pro řešení výzkumných otázek týkajících se dopadu sociálních sítí na učení dospělých.

Mgr. Martin Drlík splnil všechny vytyčené cíle své disertační práce. Disertační práce vykazuje všechny kvality, které mají práce tohoto druhu splňovat, a vyhovuje všem požadavkům kladeným na toto řízení. Bez ohledu na výše zmíněné připomínky doporučuji práci k obhajobě.

V případě úspěšné obhajoby předložené disertační práce navrhuji udělení akademického titulu PhD.

V Praze 30. května 2018

Doc. RNDr. Miroslava Černochovej, CSc.

Zdroje:

RODOVÁ, V. (2014) Adolescenti na Facebooku – sdílení informací. Bakalářská práce. Pdf MU, Brno. Dostupná na https://is.muni.cz/th/ydrtw/bakalarska_prace_rodova.pdf.

SOLDÁT, L. (2016) Mladí lidé opouštějí Facebook a Twitter. Dostupné na <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/21165/mladi-lide-opoustej-fb-a-twitter.html/>.

RABUŠICOVÁ, M., RABUŠIC, L. O informálním učení v České republice. PPT prezentace.

Učíme se po celý život? O vzdělávání dospělých v ČR. (2008) Eds. M. RABUŠICOVÁ, L. RABUŠIC, L. Brno, 2008. eBook. Dostupné na <https://munispace.muni.cz/index.php/munispace/catalog/view/548/1709/309-1>

SMIDT, H. (2016) Introduction to conceptual aspects to validation of non-formal and informal learning: EU practices including legal framework (European, national, institutional). Moscow, 2016.

Posudek oponenta disertační práce

Student: Mgr. Martin Drlík

Název práce: Použití sociální sítě Facebook v informálním učení u studentů distančního vzdělávání: porozumění a dopad

Školitel: Doc. Ing. Ladislav Beránek, CSc.

Oponentka: Doc. PhDr. Alena Hošpesová, Ph.D.

Aktuálnost zvolené problematiky

Práce Mgr. Drlíka se zabývá identifikací jevů, které probíhají při používání sociální sítě Facebook v terciárním vzdělávání. Zvolená problematika je mimořádně aktuální. Práci, které zabývají vlivem sdílení znalostí v terciárním vzdělávání prostřednictvím sociálních sítí, není v českém prostředí mnoho. Domnívám se, že vzhledem ke specifikám národních vzdělávacích systémů jsou práce tohoto druhu cenné – nelze předpokládat, že výsledky získané jinde by byly platné i v našem prostředí.

Stanovené cíle doktorské disertační práce a jejich splnění

Autor si stanovil jasně formulovaný a splnitelný cíl (porozumět tomu, jak specifické rysy sítě Facebook ovlivňují procesy vzdělávání, při nichž je Facebook využíván). Při formulaci tohoto cíle se opíral o rozsáhlé studium dosud publikovaných výsledků.

Hlavní cíl byl rozpracován do výzkumných otázek, které výše zmíněnou oblast zájmu vhodně zužují a precizují.

V souladu s cílem práce a výzkumnými otázkami byl zvolen metodický přístup a navržen design výzkumu. Ten je potřebným způsobem vysvětlen, podpořen vhodnými argumenty převzatými z metodologické literatury i formulovanými samotným autorem. Autor podrobně popsal design případové studie a použité metody sběru dat. Výběr případů byl založen na vyhodnocení sociometrického dotazníku. Text práce obsahuje kapitolu, která řeší etické otázky výzkumu. Podrobně se také uvádí, jak byla data zpracována. Celá metodologie je dobře podložena argumenty.

Nejcennější jsou části nazvané *Zjištění* a *Diskuze a dopady*. Ve *Zjištěních* autor do hloubky charakterizoval vybrané případy a doložil tyto charakteristiky výpisy z rozhovorů. V diskusi pak čtenář nalezne odpovědi k výzkumným otázkám. Na několika místech jsou zjištění autora konfrontována s podobnými výsledky jiných autorů a rozdíly jsou náležitě interpretovány.

Struktura a formální stránka práce

Práce je přehledně členěna. Jednotlivé části jsou svým rozsahem vyvážené. Mgr. Drlík se při zpracování textu řídil potřebami čtenáře. Za každým uzavřeným oddílem je stručné shrnutí, které vypichuje hlavní zdroje, ze kterých bylo čerpáno. Text je doplněn vhodně vysvětlujícími poznámkami. Velmi pečlivě jsou uváděny i křížové odkazy a odkazy na přílohy.

Celá práce se vyznačuje velkou snahou o přesnost uvažování, precizním odkazováním na zdroje a pevným ukotvením v dosud publikovaných výsledcích i širších teoretických souvislostech.

V celé práci je striktně dodržován odborný jazykový styl. Na některých místech si čtenář uvědomí, že většina východisek práce byla napsána v anglickém jazyce a tím byl ovlivněn i jazyk autora.

V práci jsem nezaznamenala gramatické ani jiné formální chyby.

Nové poznatky, které byly dosaženy v doktorské disertační práci

Autor rozlišil v textu práce výstižně výsledky disertačního projektu na dopady teoretické a praktické. I zde se až úzkostlivě drží jasného rozlišování již publikovaných výsledků a výsledků vlastních. Uvědomuje si limity svého zkoumání i možnosti dalšího pokračování výzkumu.

Připomínky

K práci mám některé dílčí připomínky, kterými chci autora inspirovat při případném publikování v budoucnosti.

- Jeden ze základních pojmů, se kterými Mgr. Drlík pracoval je pojem *informální učení*. Autor je na str. 15 vymezil jako učení „inicializované a vedené samotnými studenty“. To ale není v souladu s tím, jak se tento pojem obvykle používá v pedagogice. Např. Průcha a další vnímají informální učení jako učení nezáměrné. V práci je přesně uvedeno, co je pojmem míněno; potud je to v pořádku. Při publikování v češtině bych vysvětlení věnovala pozornost.
- Přemýšlím o překladu termínu Community of inquiry v poznámce na str. 20 (společenství pro řešení podnětů). Překlad „inquiry“ do češtiny není jednoduchým úkolem. Zde autor zvolil to, co nejvíce odpovídalo interakcím studentů v rámci jejich společenství. Mohlo by to ale také být „bádání“, „zkoumání“, „dotazování“. Autor se s problémem vyrovnal tím, že používal zkratku anglického názvu. Vzhledem k tomu, že se jedná o termín používaný poměrně často, považuji to za rozumné řešení.
- Ačkoli autora velmi chválím za provázané křížové odkazy, měla jsem na některých místech práce pocit, že toto odkazování je pro čtenáře, který čte celou práci, nadbytečné. Čtenář, který bude číst jen některé části práce, ale způsob odkazování jistě ocení.

ZÁVĚR

Konstatuji, že zpracování disertačního projektu, dosažené původní teoretické výsledky i jejich rozsáhlá diskuse dokládají, že Mgr. Drlík je schopen samostatné výzkumné práce. Zejména je třeba ocenit, jak byla použita kvalitativní výzkumná metodologie a jak autor práce důsledně zohlednil rozsáhlé studium literatury.

Disertační práce, podle mého soudu, obsahem a rozsahem převyšuje obecně uznávané požadavky na udělení akademického titulu Ph.D. Doporučuji práci k obhajobě ve studijním oboru *Informační a komunikační technologie ve vzdělávání*.

České Budějovice, 30. 5. 2018

Doc. PhDr. Alena Hošpesová, Ph.D.

oponentka